

Zijn 'ouders' (als burgers) welkom in het Huis van het Kind?

Hans Van Crombrugge

Hoofdlector Pedagogiek aan de opleiding gezinswetenschappen (HUBrussel)

Voorzitter kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen

Inhoud

1. Bij wijze van inleiding	224
2. De uitsluiting van ouders (als burgers)	225
3 Europa en gezin: een driestromenland	228
4 Andere landen, andere centra voor gezins- en opvoedingsondersteuning	235
5. Voor welk model kiezen we?	246
6. Bij wijze van besluit	251

*‘De persoon die het woord ‘parenting’ uitvond was niet in de eerste plaats geïnteresseerd in het kind’ (Frank Furedi)¹.
‘Was de persoon die de benaming ‘Huis van het Kind’ uitvond, geïnteresseerd in de ouders?’*

1. BIJ WIJZE VAN INLEIDING

«L'éducation ne peut être le fait exclusif d'une personne ou d'une institution.

L'éducation, c'est l'ensemble des influences voulues ou subies (famille, école, environnement) qui concourent au développement de la personne humaine.

Elle ne se restreint ni à la sphère scolaire, ni à la sphère familiale, ni bien sûr à la sphère du temps libre.

Elle ne peut évidemment pas être de la seule responsabilité des «professionnels de l'éducation», qu'ils soient enseignants, animateurs, éducateurs... mais relève de la responsabilité de tous les adultes qui entourent l'enfant.

Si la mise en œuvre d'un projet de coéducation relève bien de savoir-faire professionnel, d'organisation, c'est aussi une question de conviction, d'ouverture, d'espoir, de générosité, d'un pari sur un monde de demain plus solidaire.

C'est en recherchant ensemble les réponses les plus adaptées possibles, dans une perspective éducative sur laquelle chacun pose son regard, que l'on peut agir ensemble, de manière concertée, au bénéfice de l'enfant.

Alors n'hésitez pas à nous faire part de vos idées, de vos questions ou autres, car nous sommes là pour construire avec vous et permettre à vos enfants de devenir le changement qu'ils souhaitent voir dans le monde de demain...»

Dit is de uitnodiging aan de inwoners van Groslay, een voorstad van Parijs, zoals deze op de gemeentelijke website is terug te vinden.² Deze tekst is exemplarisch voor de wijze waarop in Frankrijk gemeenten inzetten op een inhoudelijk pedago-

¹ Furedi, F. (2001). *Bange ouders. Opvoeden zonder zorgen*. Leuven: Van Halewijck. (p.201).

² <http://www.mairie-groslay.fr/457-accueil-en-periode-scolaire.htm>

gisch project dat niet alleen gezamenlijk door alle lokale betrokkenen gedragen zal worden, maar waartoe ook alle burgers uitgenodigd worden om het mee te bediscuteren en uit te werken. In wat volgt zullen we zien dat dergelijke ondersteuning van ouders een ander gebouw vergt dan de Huizen van het Kind. Ook in andere landen zijn andere architecten aan het werk om opvoedingsondersteuning te reorganiseren. Onze vraag is welke plaats in al die initiatieven toekomt aan de ouders: wordt van hen betrokkenheid verwacht, of participatie, of bouwen ze mee aan het huis? Indien we menen dat ouders de eerste betrokkenen zijn, zijn dan de Huizen van het Kind een goede optie of moeten andere pistes verkend worden? Pistes waarin een centrale rol toekomt aan de lokale overheid?

2. DE UITSLUITING VAN OUDERS (ALS BURGERS)

Bij de voorstellen voor de oprichting van de Huizen van het Kind, wordt in de Memorie van toelichting verwezen naar vergelijkbare internationale ontwikkelingen. In vele Europese landen bestaan gelijkaardige initiatieven. De minister wil aansluiten bij wat gemeenschappelijk is. 'Het zijn minstens die overeenkomsten die de meerwaarde ervan over de grenzen heen mee bepalen. Het zijn ook die overeenkomsten die ten grondslag liggen aan de opbouw en het concept van de Huizen van het Kind, ingebed in ons maatschappelijk bestel.'³

Het gemeenschappelijke is dat er een variatie aan gezinsondersteunend aanbod in nauwe samenwerking aangeboden wordt. De verschillende actoren die een gedeeltelijke verantwoordelijkheid opnemen inzake gezinsondersteuning gaan daadwerkelijk samenwerken. Zo wordt de effectiviteit verhoogd. Voor de gezinnen ligt de winst hierin dat een multidisciplinair, divers en gelaagd aanbod duidelijk herkenbaar wordt aangeboden onder een naam, een logo, een gemeenschappelijke communicatie. De integrale benadering van het gezin gebeurt ook overal uitdrukkelijk ter behartiging van het belang en de rechten van het kind. Belangrijke principes hierbij zijn het 'progressief universalisme' (ontmoeting, ondersteuning en verrijking voor alle gezinnen, samen met een aanbod voor gezinnen met specifieke noden), alsook het daarmee samenhangend principe van 'gebruikersparticipatie'. 'De doelstelling van de Family Centres is om meer vraaggestuurd te gaan werken, om ge-

³ Memorie van Toelichting bij het Voorontwerp van decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning. p. 3. www.huizenvanhetkind.be/hk/img/memorie.pdf.

zinnen meer inspraak te geven in het vorm geven van het aanbod zodat er werkelijk kan worden tegemoet gekomen aan de noden die de gezinnen hebben.⁴

Deze principes wil men uitwerken rekening houdend met de specificiteit van de Vlaamse context. ‘Eigen aan de situatie in Vlaanderen is het bestaan van een goed uitgebouwd fijnmazig netwerk van consultatiebureaus. Deze consultatiebureaus zijn met hun heel hoog bereik een goede basis om het universeel aanbod vorm te geven in de Huizen van het Kind.’⁵ Hoewel er gewezen wordt op de variatie aan mogelijke samenwerkingsverbanden afhankelijk van de lokale situatie, is het duidelijk dat de consultatiebureaus van Kind en Gezin het centrum zullen vormen van de netwerken. De netwerken mogen elkaar evenwel regionaal niet overlappen en de regionale samenwerking zal gebeuren op basis van het gebied dat de consultatiebureaus bestrijken. Het is dus niet aan de lokale besturen om de Huizen van het Kind overeenkomstig hun regio te organiseren.⁶

Met dit laatste stoten we wel op een groot verschil met de meeste andere ons omringende landen, zoals we verderop zullen laten zien. Daar zijn het wel degelijk de lokale overheden die de centra oprichten. Dat de lokale besturen geen regierol krijgen, heeft niet alleen te maken met het feit van het net van consultatiebureaus, maar – en dat is wat ons in deze bijdrage vooral zal bezighouden – houdt ook verband met de wijze waarop in het voorontwerp van decreet gedacht wordt over de verhouding van ouderschap en burgerschap. Het is veel betekenend dat het woord burger op een uitzondering na nergens voorkomt in de tekst. Steevast wordt over gebruikers gesproken. Participatie is deze van inspraak van de gebruikers, niet het meebeslissen van actieve burgers. Deze gebruikers zijn bovendien niet de ouders van kinderen. Heel systematisch wordt gesproken over ‘aanstaande ouders en gezinnen met kinderen’ als gebruikers. Met andere woorden: de aanduiding ouder wordt alleen gebruikt met toevoeging van ‘aanstaande’ dus als het kind nog niet geboren is (of het adoptiekind dat op komst is).⁷ Vanaf het moment dat er kinderen zijn, zijn er blijkbaar geen ouders meer, maar wel gezinnen met de steeds aanwezige toevoeging ‘met kinderen’. Dit is op zich reeds een merkwaardig taalgebruik dat overigens tot nog meer opmerkelijke uitspraken leidt. Zo wordt gesproken over

⁴ Ibidem, p. 4.

⁵ Ibidem, p. 5.

⁶ Voorontwerp van decreet houdende de organisatie van preventieve gezinsondersteuning, art. 9. [www.huizenvanhetkind.be/hk/img/ontwerpdecreet.pdf]

⁷ Ik laat hier in het midden hoe het begrip ‘aanstaande ouders’ geoperationaliseerd wordt. Is een zwangere vrouw die niet van plan is haar kind op te voeden, een aanstaande ouder? Is de biologische vader die geen deel uitmaakt van het samenlevingsverband van de zwangere vrouw, maar wel van plan is het kind op te voeden, ook een aanstaande ouder?

‘gezinnen’ als ‘individuele’ gebruikers.⁸ Met andere woorden: de ‘individuele’ gebruiker is een ‘samenlevingsverband waarvan personen min of meer duurzame relaties onderhouden’ met kinderen. Het zijn ook ‘gezinnen’ die participeren, niet ouders of kinderen. Tot de gebruikers worden ook andere ‘opvoedingsverantwoordelijken’ gerekend, zoals professionals.

Trouwens ook kinderen worden niet benaderd als burgers, maar wel als personen jonger dan 18 jaar, overeenkomstig het Universele Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Uiteindelijk gaat het om hun welzijn en hun rechten. Wellicht is dat laatste de reden om te spreken over Huizen van het **Kind**. Hoewel: hoe moet dit samen gedacht worden met de benadering van ‘aanstaande ouders en gezinnen met kinderen’ als de gebruikers van de diensten van de Huizen? Waarom spreekt men niet over Huizen van het **Gezin**, of over Huizen van **Kind en Gezin**? Als men het voorontwerp van decreet en de memorie van toelichting leest, zou de laatste benaming de meest logische lijken. Men zou daarmee ook aansluiten met de Nederlandse Centra voor Jeugd en Gezin. Waarom die keuze voor de benaming Huizen van het Kind? Alleen in het Verenigd Koninkrijk spreekt men uitdrukkelijk (hoofdzakelijk) over Children’s Centres, terwijl elders eerder over Family Centres (of verwante benamingen) gesproken wordt.

Deze terminologische kwesties zijn niet bijkomstig. Ze verwijzen naar veronderstellingen, keuzes, strategische opties en opvattingen over opvoeding, gezin en samenleving. Als men in het Vlaamse decreet de woorden ‘burger’ en ‘ouders’ uitsluit, kiest voor een benaming van Huis van het ‘Kind’, en de gebruikers ziet als ‘gezinnen met kinderen’, dan is dat niet toevallig. Zoals het ook niet toevallig is dat men in Engeland kiest voor de benaming Children’s Centres en elders voor Family Centres. Of nog: als men in Frankrijk niet spreekt over Huizen van Kind en/of Gezin, maar wel over ‘netwerken’ voor het luisteren, ondersteunen en begeleiden van ‘ouders’ (Réseaux d’Écoute, d’Appui, et d’Accompagnement des Parents) dan is dat niet zonder reden. Zeker als men deze REAAP plaatst naast neologismen die in de discussies in de Frankofonie over gezins- en opvoedingsondersteuning geïkt worden, zoals ‘parentalité’⁹ of ‘citoyenparents’¹⁰. Dat in Frankrijk de regie van de netwerken juist wel ligt bij de gemeente en burgerparticipatie (en niet gebruikersparticipatie) centraal staat, is dan niet verwonderlijk, zoals we nog zullen zien.

⁸ Ibidem, art. 11.

⁹ Cf. Sellenet, C. (2007). *La parentalité décryptée. Pertinence et dérives d’un concept*. Paris : L’Harmattan.

¹⁰ Cf. de Franstalige tegenhanger van de Gezinsbond komt naar buiten als ‘La Ligue des Familles, le mouvement des citoyenparents’ [www.citoyenparent.be]

Een en ander maakt het interessant om in deze bijdrage juist wel stil te staan bij verschillen in Europees perspectief en niet, zoals in de beleidsdocumenten over de Huizen van het Kind, snel te kiezen voor het gemeenschappelijke. Door al te gemakkelijk te zeggen dat men aansluit bij het gemeenschappelijke in de internationale ontwikkelingen en deze dan koppelen aan de als het ware neutrale toevalligheid van de aanwezigheid van 'een fijnmazig net van consultatiebureaus van K&G', worden wel degelijk keuzes en opties genomen en tegelijk verborgen gehouden. In deze verkennende bijdrage willen we een aanzet geven tot analyse van deze opties. Hierbij zijn we vooral geïnteresseerd in de vastgestelde uitsluiting c.q. insluiting van 'ouders' en/als 'burgers' uit het discours. Met deze vraagstelling sluiten we aan bij een andere internationale trend: de wetenschappelijke aandacht voor processen van in- en uitsluiting van ouders door overheden en professionals.¹¹

3. EUROPA EN GEZIN: EEN DRIESTROMENLAND

Pogingen om verschillen in Europa in kaart te brengen

Een haast klassieke manier om de verschillen tussen de Europese landen inzake gezinsbeleid te bestuderen en te verklaren, is het volgen van het ideaaltypische onderscheid van Esping-Andersen. Hierin wordt onderscheid gemaakt tussen:

- (1) het liberale type waarvan Engeland exemplarisch is en waarin de rol van de overheid tot het minimum beperkt blijft en prioriteit gegeven wordt aan de markt;
- (2) het sociaal-democratische type met als exemplarische voorbeelden de Scandinavische landen, waarin de inzet van het beleid de herverdeling is van de rijkdom en waarbij de overheid de sociale bescherming grotendeels voor haar rekening neemt;
- (3) het conservatieve of corporatistische type, met als voorbeelden landen als Frankrijk en Duitsland, waar een verplichte sociale zekerheid gepaard gaat met het subsidiariteitsbeginsel, en waarbij de nadruk niet zozeer ligt op het recht op sociale bescherming, maar veeleer op bijstand.¹²

Janet Boddy slaagde er niet in om de verschillen inzake de organisatie van gezins- en opvoedingsondersteuning tussen deze landen vanuit deze typologie te vatten en

¹¹ Cf. de (reeds oudere) analyses van Donzelot, J. (1977). *La police des familles*. Paris: Minuit, en Lasch, C. (1977). *Haven in a heartless world. The family besieged*. New York: Basic Books. Recenter (en in vele opzichten elkaanders tegenpool): Duff, B. (2011). *The parent as citizen. A democratic dilemma*. London: University of Minnesota Press, en Hewlett, S.A. & West, C. (1997). *The war against parents*. New York: Houghton Mifflin.

¹² Cf. Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.

verklaren.¹³ Zelf ziet ze meer heuristische mogelijkheden in het continuüm dat Katz & Hetherington opstelden.¹⁴ Deze laatsten maken onderscheid tussen holistische en dualistische benaderingen van beleid inzake gezin en opvoeding. De holistische systemen geven voorrang aan vroegtijdige en preventieve maatregelen en gaan uit van een continuïteit van zorg. Accent ligt hier op het ondersteunen van gezinnen, veel meer dan op het voorkomen van verwaarlozing, mishandeling en andere problemen inzake het welzijn van kinderen. De meeste continentale landen van Europa zouden deze benadering kennen. Verschillen tussen de landen binnen deze benadering kunnen op hun beurt begrepen worden volgens de typologie van Esping-Andersen, aldus Boddy. Zo investeren de overheden van de Scandinavische landen vooral in de organisatie van de zorg voor kind en gezin, terwijl een land als Duitsland veel meer ruimte laat voor privé-initiatief en de rol van de overheid eerder subsidiair ziet. Tegenover de holistische systemen staat de dualistische benadering die kenmerkend is voor de Angelsaksische landen. Los van elkaar worden enerzijds een beleid ter bescherming van het kind waarin preventie van mishandeling en verwaarlozing centraal staat; en anderzijds een beleid van ondersteuning van gezinnen ontwikkeld. Deze dualiteit vertaalt zich naar gezins- en opvoedingsondersteuning toe in enerzijds correctieve en controlerende interventies ten aanzien van gezinnen met probleemjongeren, met opgelegde oudervorming en sanctionering; en anderzijds initiatieven ter ondersteuning van 'gewone' opvoedingssituaties, die zich dan weer vooral richten naar maatschappelijk kwetsbare ouders. Opvallend is dat het beleid van Engeland niet gekenmerkt lijkt te worden door de tendens naar het 'progressieve universalisme' waarin het Vlaams decreet inzake preventieve gezinsondersteuning zelf zegt zich in te schrijven. Vlaanderen lijkt mee te gaan met de landen die opteren voor holistische systemen.

Zelf menen we dat verschillen tussen de Europese landen inzake de wijze waarop gezins- en opvoedingsondersteuning opgevat en uitgebouwd wordt, ook verband houden met de juridische tradities inzake ouderlijke verantwoordelijkheden en betreffende de (ver)houding van de overheid tegenover de ouder-kindrelatie. Hierbij

¹³ Boddy, J. (2012). Tendances et typologies des politiques et services de soutien à la parentalité en Europe. In: Hamel, M.-P., Lemoine, S. & Martin, C. (Eds.). *Aider les parents à être parents. Le soutien à la parentalité, une perspective internationale.* (pp.51-70). Paris : Centre d'Analyse Stratégique. [<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/124000489/0000.pdf>]; zie ook: Boddy, J. e.a. (2009). *International perspectives on parenting support. Non-English language sources.* London: Institute of Education. [www.academia.edu/1276318/International_perspectives_on_parenting_support_Non-English_language_sources]

¹⁴ Katz, I., and Hetherington, R. (2006) Co-operating and communicating: A European perspective on integrating services for children. *Child Abuse Review*, 15, 429-439.

zijn we geïnspireerd door de discussies in het kader van het ontwerpen van een gemeenschappelijk Europees familierecht.¹⁵ De juristen die poogden een gemeenschappelijke juridische omschrijving te geven van 'ouderlijke verantwoordelijkheden' stootten op tal van verschillen in de wijze waarop ouderschap in de Europese landen ingevuld wordt, verschillen die verband houden met verschillende visies op opvoeding, op de rol van het recht inzake ouder-kindrelaties, als ook met verschillende opvattingen over de verhouding tussen overheid, gezin en opvoeding, verschillen die ook te maken hebben met de concrete historische omstandigheden waarin wetten vorm kregen.¹⁶ Het lijkt aannemelijk dat deze verschillen ook de verschillende tradities en actuele invullingen en organisatie van gezins- en opvoedingsondersteuning kunnen begrijpelijk maken. Zeker daar we mogen veronderstellen dat de verschillen in juridische traditie in verband staan met verschillen inzake pedagogische tradities.¹⁷

Bij wijze van verkenning nemen we de volgende drie landen met verschillende juridische en pedagogische tradities inzake ouderschap, opvoeding en de rol van de overheid in deze. In het Franse discours staat de burger en zijn verantwoordelijkheden heel centraal, in het Engelse veel meer het individu en zijn vrijheid, terwijl in het Duitse discours de verhouding van de autonomie van het gezin en de rechten van de overheid veel meer de discussie overheerst. Deze verschillen zijn vanzelfsprekend relatief en doorheen de geschiedenis in beweging, maar blijven toch opvallend. We komen op deze verschillen terug en op de wijze waarop deze de verschillen in opvatting over gezins- en opvoedingsondersteuning beïnvloeden. Bij wijze van illustratie van verschillen geven we hier al alvast enkele voorbeelden.

¹⁵ Boele-Woelki, K. e.a. (2007). Principles of European family law regarding parental responsibilities. (European Family Law, 16). Antwerpen: Intersentia.

¹⁶ Indien niet uitdrukkelijk anders vermeld, komen de gegevens over de landen die we straks op een aantal punten vergelijken uit de countryreports en andere bronnen die terug te vinden zijn op de website van de 'European Commission on Family Law' [<http://ceflonline.net/>], alsook van de website van Schoolboard-Scotland betreffende 'Parents in education around the world- Country case studies' [<http://www.schoolboard-scotland.com/conference/Contents.htm>]. Cf. Rivier, S. (2002). Parentalité et travail familial en France et en Allemagne. Le parentalisme, nouveau mode de régulation. (Diss. Université de Paris 1 - Sorbonne & Georg-August Universität Göttingen).

¹⁷ Veronderstellingen die bevestigd en verder gekwalificeerd lijken te worden door recent onderzoek. Cf. Bermaoui, J., Keppens, D. & Stolberg, C. (2012). The 'turn to parenting' in England, France, Germany and the Netherlands. (presentatie van de werkzaamheden van het Pol Chi Project - Governing 'new social risks': The case of recent child policies in European welfare states – www.parentre-search.eu) [www.youthpolicy.nl/yp/downloadsyp/Think-parents-workshop-8-The-turn-to-parenting-in-England,-France,-Germany-and-the-Netherlands.pdf]

Frankrijk: opvoeding als burgerschapsvorming door burgers

Hoewel in Frankrijk zoals elders hoge waarde gehecht wordt aan de autonomie van het gezin en de rechten van de ouders, is voor Frankrijk de notie van een 'pedagogische civil society' heel evident.¹⁸ Kinderen zijn aanstaande (staats)burgers, opvoeding staat in dienst van constructief deelgenootschap aan het algemeen belang en is in wezen burgerschapsvorming. Van hieruit is niet alleen en zozeer het quasi-monopolie van de 'école laïque' begrijpelijk, maar ook de weerstand tegen privé-onderwijs en thuisonderwijs, en ook de opvatting dat opvoeding steeds een kwestie van 'coéducation' is: het samenwerken van ouders en alle andere maatschappelijke actoren. Participatie van ouders wordt dan niet bepleit omwille van effectiviteits-overwegingen, maar is een pedagogisch en maatschappelijk beginsel. Het is niet toevallig dat initiatieven voor kinderopvang vaak opgezet worden door ouders die samenwerken al dan niet met andere initiatieven ('crèches parentales')¹⁹, dat ouders actief betrokken worden als onderzoekers en participanten van het beleid ('universités populaires des parents')²⁰. Tegen deze achtergrond is ook begrijpelijk dat de laatste decennia men meer en meer spreekt over 'pluriparentalité'. Door evoluties als scheiding en nieuw samengestelde gezinnen, hebben kinderen steeds meer 'eerste' opvoedingsverantwoordelijken. De overwegende tendens is deze vele opvoeders als ouders te zien en in hun betrokkenheid en verantwoordelijkheid te herkennen. Vandaar de term 'pluriparentalité'²¹: vanuit het perspectief van het kind als burger in wording en vanuit het perspectief van de overheid die zich verantwoordelijk weet voor opvoeding, vorming en onderwijs, maar die daarbij gezinnen en ouders als cruciale actors wil erkennen, is het evident om de verschillende opvoeders als 'ouders' te zien, die samen met andere opvoeders zoals school, opvang, vrijetijds-initiatieven, samen moeten werken om de kinderen op te voeden.

Engeland: opvoeding als bevorderen van ontplooiing en individuele vrijheid

In Engeland hebben we een andere traditie. Inzake gezin, ouderschap en opvoeding gaat het in het Engelse discours vooral om individuen die maximaal vrij hun leven moeten inrichten, waarbij de overheid zo minimaal mogelijk moet optreden en ini-

¹⁸ Cf. Meirieu, P. & Hameline, D. (2001). *L'école et les parents : la grande explication*. Paris : Pocket. [www.meirieu.com/LIVRESEPUISSES/ecoleetparents.pdf]; Pena-Ruiz, H. (2005). *Qu'est-ce que l'école?* Paris: Gallimard.

¹⁹ Peeters, J. (2005) De beweging van de oudercrèches in Frankrijk. In: Vandenbroeck M. (Ed.). *Pedagogisch management in de kinderopvang*. (pp. 168-172). Amsterdam: SWP.

²⁰ Murcier, E. & Claussier, M. (Eds.). (2010). *Universités Populaires des Parents. Des parents acteurs, chercheurs, citoyen*. Paris : Chronique sociale.

²¹ Tahon, M.-B. (Ed.). (2010). *Penser la pluriparentalité et la pluriparenté. Droit, nomination et expériences des transformations familiales contemporaines*. [Themanummer van *Recherches sociologiques et anthropologiques*, 41 (2)].

tatieven mag nemen.²² Ouders zijn individuen, zoals kinderen individuen zijn, en de ouder-kindrelatie is een persoonlijke aangelegenheid, waarmee de overheid zich zo weinig mogelijk moet bemoeien. Het is niet toevallig dat hier vader en moeder los van elkaar bij geboorte een kind kunnen erkennen. Het kind heeft niet zozeer ouders, maar wel een vader en een moeder. In deze lijn ligt ook de tendens bij Engelse juristen om gegeven de loskoppeling van huwelijk en ouderschap, scheiding en hertrouw, de ouderlijke verantwoordelijkheid niet aan alle mogelijke betrokken volwassenen toe te kennen, maar juist ouderschap te koppelen aan genetisch ouderschap zodanig dat elk kind een vader en een moeder heeft.²³ Inzake onderwijs zal de overheid zich ook zoveel mogelijk beperken en niet een doorwrocht geheel van eindtermen maar wel een nationaal minimaal core-curriculum formuleren, en een actieve rol toekennen aan de 'local authorities'. Privé- en thuisonderwijs zijn hier juist niet marginaal. Ouders en kinderen worden hier gezien als gebruikers van onderwijs.²⁴ Onder de noemer van participatie wordt hier eerder gedacht aan mechanismen om de match tussen vraag en aanbod te optimaliseren. Betrokkenheid van ouders bij onderwijs en opvoeding is een kwestie van effectiviteit. Het overheidsoptreden inzake gezinnen, ouders, opvang en onderwijs is in wezen beperkt tot de 'problematische' lagen van de bevolking en is traditioneel vooral gemotiveerd door het beschermen van de samenleving. Dit is een van de achtergronden van het duale systeem dat Katz & Hetherington vaststelden als typisch Angelsaksisch. Het zogenaamde progressief universalisme is hier helemaal niet evident.

Duitsland: opvoeding als zorg en vorming

We zouden Duitsland tussen deze twee polen kunnen situeren en als een tussenweg of een mix voorstellen. Ons interesseert vooral op welke wijze deze vermeende tussenpositie ver(ant)woord wordt. Belangrijke begrippen zijn dan 'middenveld' en 'subsidiariteit' en 'Bildungsbürger'. Allemaal begrippen die uit een eerder organisatisch discours komen.²⁵ Zowel vanuit juridisch als pedagogisch perspectief, ligt de focus niet op individu en/of staat, maar wel op (zichzelf) organiserende entiteiten met een groot respect voor relationele structuren en het onderlinge samenspel. Op deze wijze is begrijpelijk dat opvoeding niet opgevat wordt als individuele ont-plooiing, noch als burgerschapsvorming, maar wel als 'Bildung', algemene vorming

²² Monk, D. (2009). Parental responsibility and education: taking a long view. In: Probert, R., Gilmore, S. & Herring, J. (Eds.). *Responsible parents & parental responsibility*. (pp. 143-165). Oxford: Hart.

²³ Bainham, A. (2008). *Parents and children*. Farnham: Ashgate.

²⁴ Carol, V. (2000). *Including Parents? Education, Citizenship and Parental Agency*. Maidenhead: Open University Press; Whitty, G., Powers, S. & Halopin, D. (1998). *Devolution and choice in education. The school, the state and the market*. Buckingham: Open University Press.

²⁵ Ecarius, J, Groppe, C. & Malmede, H. (Eds.). (2009). *Familie und Öffentliche Erziehung*. Wiesbaden: VS.

voor iedereen, alomvattend en humanistisch, op grond waarvan onderwijs niet aan de ouders, noch aan de staat overgelaten kan worden, maar aan de pedagogische wereld die dat maar kan indien ondersteund door de staat en gegroeid uit verenigingen van ouders en andere opvoeders. Vanuit dit organistisch perspectief is begrijpelijk de grote terughoudendheid van de staat om in het gezinsleven in te grijpen, het centraal (blijven) stellen van de moeder-kindband waarbij de positie van de vader secundair blijft (bijvoorbeeld de moeder kan erkenning van het kind door de man beletten en heeft a.h.w. een veto over vaderschap; denken we ook aan de recente vergoeding voor ouders die het kind thuis opvangen²⁶), alsook het organiseren van opvang, opvoeding en onderwijs door de steun aan levensbeschouwelijke middenveldorganisaties. Anderzijds wordt zo ook begrijpelijk dat ouders zelf niet het recht hebben om die vorming te organiseren, dat thuisonderwijs verboden is, en dat ouderparticipatie in onderwijs feitelijk heel moeilijk blijft.²⁷ De federale structuur van Duitsland met grote bevoegdheden voor de deelstaten kan ook hier gesitueerd worden.

Een voorbeeld van verschillende invullingen van ouderlijke verantwoordelijkheid

In het voorgaande kregen we reeds aanduidingen dat ook de ‘inhoud’ van ouderschap en ouderlijke verantwoordelijkheid verschillend ingevuld wordt. In Frankrijk is ouderlijke verantwoordelijkheid een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van vader en moeder, in Engeland is het een samen uitvoerbare individuele verantwoordelijkheid, terwijl in Duitsland de moeder bij het gedeeld ouderschap ‘eerst’ staat. In Frankrijk wordt ouderschap gekoppeld aan burgerschap en aan het algemeen belang, in Engeland aan de zorg van een individu voor individu, in Duitsland aan gezin en de opvoeding van het kind. De verschillende impact hiervan op gebieden als onderwijs, de erkenning van ouderschap, de regeling van ouderschap na scheiding van de ouders, zal duidelijk zijn. De vaststelling dat er in vele landen tendensen zijn om ouders te ‘responsabiliseren’, om hen te erkennen in hun verantwoordelijkheden bij scheiding, om hen te betrekken op het schoolgebeuren, om vertrekkende van de erkenning van hun competenties hen te ‘empoweren’, en de wil om daarbij aan te sluiten, kan niet zonder oog te hebben voor de vele verschillende teksten en contexten waarbinnen deze evoluties plaatsgrijpen. Deze laatste bepalen immers de wijze waarop een en ander zal gebeuren en welke opties al dan niet genomen worden.

²⁶ Dit ‘Betreuungsgeld’ komt naast het ‘Elterngeld’ (tussenkost voor professionele kinderopvang voor werkende ouders) dat in 2007 het ‘Erziehungsgeld’ verving.

²⁷ Spiegler, T. (2003). Home Education in Germany: An overview of the contemporary situation. *Evaluation and research in education*, 17(2/3), 179-190.

Om een laatste illustratie te geven van hoe men geen abstractie mag maken van de verschillende nationale tradities inzake de invulling van ouderlijke verantwoordelijkheden en invulling van competent ouderschap, wijzen we hier op de grote verschillen tussen Frankrijk, Engeland en Duitsland inzake de aansprakelijkheid van ouders voor de gevolgen van het handelen van hun kinderen.²⁸ In Frankrijk zijn ouders altijd aansprakelijk voor de gevolgen van wat hun minderjarig kind doet, wat ook de omstandigheden zijn. Enerzijds wil men op deze wijze recht doen aan de handelingsonbekwaamheid van kinderen en deze het recht op opgroeien (met vallen en opstaan) maximaal laten toekomen, anderzijds wil men wel recht doen aan de burgers die de gevolgen (schade) ondergaan en deze herstellen. In de discussie over deze situatie, kunnen twee standpunten onderscheiden worden. Sommigen vinden dit de logica zelve, maar geven aan dat in die logica alle ouders een verplichte verzekering tegen deze risico's zouden moeten afsluiten (is nu niet verplicht, maar meer dan $\frac{3}{4}$ ouders heeft zo'n verzekering, dus juist de kwetsbare ouders niet). Daarbij sluiten ze aan bij een traditioneel republikeins principe, m.n. dat de burgers zeker niet ontmoedigd mogen worden om kinderen op de wereld te zetten, maar juist gestimuleerd moeten worden in hun kindereis en dat de staat als opdracht heeft het comfort van gezinnen met zorg voor kinderen te maximaliseren (natalistische politiek).²⁹ Tegenstanders vinden dan weer dat op deze wijze zowel ouders als kinderen niet leren verantwoordelijk te handelen: de ouders worden niet aangemoedigd risico's te vermijden, daar waar ze juist meer betrokken zouden moeten worden op wat de kinderen doen; kinderen worden zo niet geconfronteerd met de gevolgen van hun daden, wat toch een belangrijk pedagogisch middel is om hen tot verantwoordelijke burgers te maken die rekening houden met de gevolgen van hun daden voor de medeburgers. In Engeland hebben we een totaal andere benadering van de aansprakelijkheid van ouders. In het gewoonterecht gaat men uit van de idee dat kinderen nu eenmaal schade kunnen berokkenen aan derden, dat dit soms bewust soms onbewust is, dat ouders dat niet altijd kunnen voorkomen en dat van ouders alleen verwacht mag worden dat ze al het 'redelijke' doen om schade aan derden te vermijden. In elk geval van een schadeclaim zal de rechtbank moeten nagaan of de ouders nalatig zijn geweest. Alleen in dat geval kunnen ze aansprakelijk gesteld worden. Het is dus ook mogelijk dat de ouders niets te ver-

²⁸ Gilliker, P. (2009). Parental liability for harm caused by children: a comparative analysis. In: Probert, R., Gilmore, S. & Herring, J. (Eds.). *Responsible parents & parental responsibility*. (pp. 333-351). Oxford: Hart.

²⁹ Cf. Barrere-Maurisson, M.-A. (2007). *Familialisme, Féminisme et « Parentalisme » : Trois âges de la régulation sociale*. (Documents de Travail du Centre d'Economie de la Sorbonne, 2007.43). Paris : CNRS.

[<http://halshs.archives-ouvertes.fr/docs/00/17/58/83/PDF/R07043.pdf>]

wijten valt en dat de jongere wel degelijk in de fout is gegaan (bijvoorbeeld ongehoorzaam is geweest). In dat geval zal de jongere op een of andere wijze verantwoordelijk gesteld worden. Het is ook mogelijk dat noch de ouder, noch het kind iets verweten kan worden, en dan is niemand aansprakelijk. Tegenstanders vinden dat dit systeem het slachtoffer in de kou laat staan. In Duitsland hebben we dan weer een gemengd systeem in deze zin dat ouders in principe aansprakelijk zijn, maar dat er wel degelijk regels aangegeven kunnen worden inzake leeftijdsaangepast ouderlijk gedrag en leeftijdsaangepaste aansprakelijkheid van de kinderen (naargelang het 'domein': voorbeeld verkeer, vrijetijd), op grond waarvan ouders al dan niet van nalatigheid beschuldigd kunnen worden, respectievelijk kinderen al dan niet verantwoordelijk gesteld kunnen worden. Leeftijd, karakter, aanleg, specifieke kenmerken, ontwikkeling, opvoeding en 'alle andere relevante individuele kenmerken van de minderjarige' worden in rekening gebracht om na te gaan of de ouder de gepaste zorg en toezicht over het kind hebben gehouden. Wat competente en verantwoordelijke ouders zijn verschilt met andere woorden van land tot land. Het vaststellen van nalatigheid en onverantwoord gedrag, en dus ook het bijsturen van ouders tot meer competente en meer verantwoordelijke ouders zal dus ook verschillen.

4. ANDERE LANDEN, ANDERE CENTRA VOOR GEZINS- EN OPVOEDINGSONDERSTEUNING

Tegen deze achtergrond willen we nu kijken naar de centra voor gezins- en opvoedingsondersteuning in deze drie landen. Onze interesse betreft dan vooral de vraag naar de doelgroep van deze centra en vooral de wijze waarop deze al dan niet een plaats krijgen in de werking van de centra.

Engeland: Children's Centres

Laten we beginnen met de Engelse Children's Centres.³⁰ De centrale doelstelling ervan is het verbeteren van 'outcomes' voor jonge kinderen en hun gezinnen, met bijzondere focus op de meest benadeelde families met de bedoeling de ongelijkheid inzake ontwikkeling en schoolrijpheid te reduceren. Dit wil men bereiken door enerzijds de ouderlijke aspiraties, hun zelfwaardegevoel, en ouderlijke competen-

³⁰ Tenzij anders vermeld, baseren we ons hier op: The "core purpose" of sure start children's centres; government vision' (update 2012).
<http://media.education.gov.uk/assets/files/pdf/s/sure%20start%20childrens%20centres%20core%20purpose.pdf>

ties te vergroten, en anderzijds de gezondheids- en levensomstandigheden te verbeteren. Meer bepaald wil men alle expertise en diensten inzake jonge kinderen en hun gezinnen bundelen. Vertrekpunt hierbij moet steeds lokaal overleg van alle mogelijke betrokkenen zijn met het doel een strategisch plan op te stellen waarin het bestaande beter en geïntegreerd gebruikt wordt en nieuwe initiatieven opgezet worden om tegemoet te komen aan de lokale noden. Tot de betrokken diensten behoren minimaal: kinderopvang, sociale diensten, gezondheidszorg, werkgelegenheidsondersteunende diensten. Centra kunnen maar succesvol zijn indien ze aan iedereen het volgende aanbieden: kwaliteitsvolle voorschoolse kinderopvang, informatie en activiteiten voor gezinnen, volwassenenvorming en werkbegeleiding, integrale gezondheidszorg voor gezinnen. Steeds moeten activiteiten met en voor kinderen aangeboden worden (bijvoorbeeld 'stay and play'). In deze centra wordt niet alleen samenwerking beoogd, maar ook en vooral het samenbrengen van alle diensten op één plaats. Het centrum moet immers een omgeving zijn waar alle gezinnen zich welkom weten en met alle vragen terecht kunnen met een zo laag mogelijke drempel.

Over de plaats en rol van ouders is men heel duidelijk. De centra dienen opgezet te worden in 'respecting and engaging parents'. Dit wordt als volgt omschreven. Het respecteren van de visies en wensen van alle ouders, met de lokale gezinnen in het hart van de inclusieve besluitvorming. Dit kan inhouden een actieve rol van de ouders in het beheer. Het zal zeker inhouden dat de lokale gezinnen inspraak hebben in de wijze waarop de diensten in en door het centrum geleverd worden. Dit houdt ook in inzage in de financiële aspecten van de centra. Het houdt ook in het actief engageren van de ouders als vrijwillige medewerkers bij de dienstverlening, tot en met het opzetten van samenwerking met gezondheidsconsulenten met het oog op het vergroten van de capaciteit van de lokale ouders om elkaar te helpen en informele ondersteunende netwerken uit te bouwen.

Uit de eerste grootschalige evaluaties blijkt dat de overgrote meerderheid van centra een adviesraad hebben waarin naast alle mogelijke plaatselijke stakeholders zoals omschreven in de regelgeving, haast altijd de ouders opgenomen zijn (in 98% van de onderzochte centra).³¹

³¹ Tanner, E. e.a. (2012). Evaluation of Children's Centres in England (ECCE). Strand 1: First Survey of Children's Centre Leaders in the Most Deprived Areas. (Research Report DFE-RR230). London: Department of Education.
[\[www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFE-RR230.pdf\]](http://www.education.gov.uk/publications/eOrderingDownload/DFE-RR230.pdf)

Heel recent werd vanuit het nationaal beleid een document uitgebracht waarin de principes van het betrekken van ouders in de centra verder uitgewerkt worden en waarin tal van mogelijkheden voorgesteld worden, vaak in verwijzing naar good practices.³² Tegelijk wordt een oproep gedaan om nog meer voorstellen te doen inzake het verhogen van de betrokkenheid van ouders in de centra. Heel uitdrukkelijk stelt het document dat de regering overtuigd is van de sleutelrol die ouders te spelen hebben in de Children's Centres. Met name wil men zien hoe ouders en 'gemeenschappen' een grotere zeg kunnen hebben in het vormgeven en het aanbieden van de diensten van de Children's Centres, en meer betrokken worden in de activiteiten ervan. Daarbij wordt gesproken over 'community management' van de centra. Meer bepaald wordt verwezen naar de Open Public Services White Paper, waarin de regering haar beleidsoptie uitwerkt voor het vergroten van de inbreng van individuen en feitelijke 'communities' bij het nemen van en controle op lokale initiatieven om deze zo onafhankelijker te maken van de overheid. De Localism Act 2011 geeft vrijwilligers en verenigingen, werknemers van lokale overheden en parochieraden het 'community right' om de lokale overheid voorstellen te doen inzake het zelf organiseren van diensten in naam van die overheid. Het oprichten van Children's Centres ligt geheel in deze lijn, waarbij de overheid graag zou zien dat alle Children's Centres opgezet zouden worden als 'mutuals'. Aansluitend bij de eerste evaluaties waaruit blijkt dat ouders reeds in grote mate betrokken worden in de werking van de Children's Centres, stelt de regering dat men nog een stap verder moet zetten en kan overgaan tot het zoeken naar modellen van 'community management', 'co-operatieven', 'mutuals' of 'sociale bedrijven'. Op deze wijze kunnen de ouders ook mee beslissen over de strategische inzet van de (financiële) middelen waardoor de kans groter wordt dat de Children's Centres daadwerkelijk ook tegemoet komen aan de lokale behoeften. Bovendien worden er nog andere argumenten gegeven voor het betrekken van de ouders als medebestuurders van de centra. Het aanmoedigen en bevorderen van de betrokkenheid van ouders en plaatselijke gemeenschappen bij het leiden van de Children's Centres zal ook leiden tot grotere innovatie, flexibiliteit en sociale cohesie, wat de gezinnen en kinderen alleen maar ten goede kan komen in termen van verhoogd zelfwaardegevoel en meer gelijke onderwijskansen. De Children's Centres hebben steeds als inzet de empowerment van ouders gehad. Mede-eigenaarschap en partnerschap zijn het logisch gevolg van deze empowermentgedachte. Evaluaties geven trouwens aan dat hoe meer de ou-

³² Department of Education (2012). Increasing Parental and Community Involvement in Sure Start Children's Centres.
<http://media.education.gov.uk/assets/files/pdf/i/increasing%20parental%20and%20community%20involvement%20in%20sure%20start%20childrens%20centres%20discussion%20paper.pdf>

ders empowered worden hoe beter de outcomes voor de kinderen zijn, met als mediator een verrijkte ‘home learning environment’. De meerwaarde van medebestuur door ouders wordt als volgt samengevat:

For parents and communities	For children’s centres	For local authorities
<ul style="list-style-type: none"> • A voice in directly shaping services • Support that best meets your needs and those of your children • Opportunities to engage as equal partners with professionals • Improved self-confidence, personal development and employability, which can in turn support your well being, and parenting abilities 	<ul style="list-style-type: none"> • Clear accountability to parents and local community using your centre’s services • Clarity about the difference you are making to families • A stronger local community to work with and help deliver services to the most vulnerable families 	<ul style="list-style-type: none"> • Increased locally driven innovation and creativity • More responsive and cost effective services for families with young children – directly driven by and accountable to those who use them • Increased local capacity for communities to take over and run services themselves

Tot slot stelt het kabinet dat het publiek niet alleen vaders en moeders zijn, maar dat ook grootouders, zorgverleners en alle andere leden van de plaatselijke gemeenschap samen de Children’s Centres zouden moeten omvormen tot een gemeenschapscentrum.

In het document worden vervolgens verschillende mogelijkheden voorgesteld. Be-doeling is ouders, verenigingen, gemeenschappen (bijvoorbeeld de wijk) en lokale overheden verdergaande alternatieven aan te reiken voor de bestaande adviesraden (die wettelijk verplicht zijn) en het vrijwilligerswerk door ouders. Meer bepaald wordt vooral gewezen op de nieuwe mogelijkheden: het reeds vermelde ‘community right to challenge local authorities’ maakt dat ouders zelf de lokale overheid kunnen aansporen tot het oprichten van Children’s Centres, ‘Public Service Mutuals’ die het mogelijk maken om ouders mee te laten besturen en ambtenaren als werknemers van die gemengde initiatieven in te zetten, ‘sponsorships’ waardoor samenwerking met commerciële partners mogelijk wordt.

In feite geeft de (centrale) overheid hiermee haar regierol grotendeels uit handen. In plaats van dat men van overheidswege centra opzet en zich afvraagt hoe men de ouders kan bereiken, wil men de ouders als gebruikers van bij het begin tot mede-eigenaar maken, waardoor men zeker is dat tegemoet gekomen wordt aan de behoeften van die gebruikers. In deze lijn ligt ook de overtuiging van de overheid dat de ouders tot mede-eigenaars maken op zich reeds een vorm van empowerment is die de betrokkenen kan sterken in hun ouderlijke verantwoordelijkheden. Opvoeding van de kinderen is immers niet zozeer de zorg van de overheid, maar wel van de ouders die elkaar daarbij kunnen steunen. De lokale overheden hebben een rol, maar liefst zou men zien dat ouders en bestaande 'communities' de ondersteuning geheel op zich zouden nemen. Niet toevallig wijst men op de mogelijkheden om privé-sponsors in te schakelen en het overheids personeel over te hevelen naar deze initiatieven van ouders en verenigingen. De inzet op ouderparticipatie is dus niet zozeer een kwestie van burgerschap (burger als citizen die mee het beleid bepaalt), maar eerder van de bourgeois (de burger als consument en producent) waarbij de overheid zich zoveel mogelijk terugtrekt.

Duitsland: Eltern-Kind-Zentren

De Duitse Eltern-Kindzentren zijn in hoofdzaak centra, netwerken en/of samenwerkingsverbanden waarvan de kern gevormd wordt door een kinderdagverblijf en instellingen/verenigingen voor oudervorming.³³ Om allerlei redenen neemt de nood aan ondersteuning van ouders toe. Om alle ouders en zeker de meest kwetsbare te bereiken zet de overheid in op samenwerking van de bestaande initiatieven van ouderondersteuning die weinig gekend en bezocht worden, met de bekende en haast door alle ouders bezochte kinderdagverblijven. Vele centra zijn op grond van een lokaal overleg tot stand gekomen, sommige deelstaten nemen zelf landelijke initiatieven.³⁴ Betrokken partijen zijn naast opvang en oudervormingsinstellingen³⁵, onderwijs, gezondheidszorg (geestelijk en medisch), gemeentelijke jeugddiensten

³³ In wat volg, baseren we ons in hoofdzaak op bevindingen van het Deutsches JugendInstitut en hier vooral op volgend rapport: Diller, A. (2006). Eltern-Kind-Zentren. Grundlagen und Researchergebnisse. München: Deutsches JugendInstitut. [<http://www.bib.dji.de/bibs/4EKZ-Grundlagenbericht.pdf>]

³⁴ In Duitsland zijn er verschillen tussen de Länder voor wat betreft de context waarbinnen de Eltern-Kind-Zentren functioneren. Elke deelstaat kan immers eigen beleidsopties volgen. Zie bijvoorbeeld voor Freistat Thüringen: Opielka, M. & Winkler, M. (2009). Evaluation der Wirkungen der „Thüringer Familienoffensive“. Abschlussbericht. Jena: Fröbel-Institut für Familien- und Bildungsforschung. [http://www.sw.fh-jena.de/fbsw/profs/michael.opielka/downloads/doc/2009/Opielka_Winkler_ua_Evaluation_der_Wirkungen_der_Thueringer_Familienoffensive-Abschlussbericht_Buchveroeffentlichung_Juli_2009.pdf]

³⁵ Tussen de Länder bestaan hier wel degelijk verschillen. We kunnen hier niet verder op ingaan. Ter info: Duitsland kent een lange traditie van 'Elternbildung' als volwassenenvorming met een sterke pedagogische-politieke inslag die verschillend is van de Angelsaksische psychologische preventieve parent training en die zich onafhankelijk van de psychologische hulpverlening ontwikkeld heeft.

en jeugdbescherming, arbeidsbemiddeling, integratiediensten, sociale dienstverlening, maar ook algemene volwassenenvorming, e.d. Er kunnen een drietal organisatievormen onderscheiden worden. Een eerste vorm kent een gemeenschappelijk bestuur dat alle activiteiten organiseert en verantwoordt. Een tweede vorm bestaat uit verschillende instellingen die samen een overkoepelende visie en programmaanbod hebben en stellen daartoe een coördinator aan. Een derde vorm is die waarin alle diensten in een centrum samengaan.

Organisationsform Kita Plus

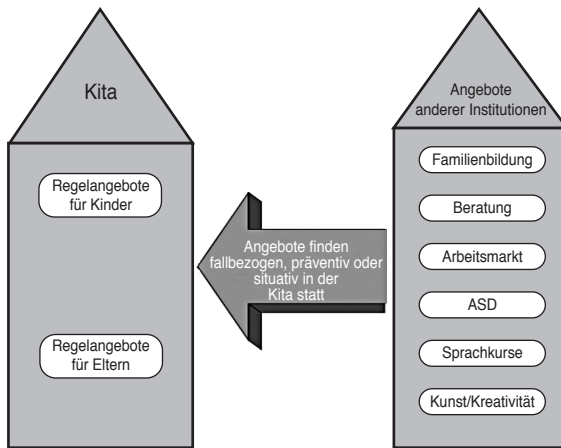

Schaubild 1

Kooperationsmodell

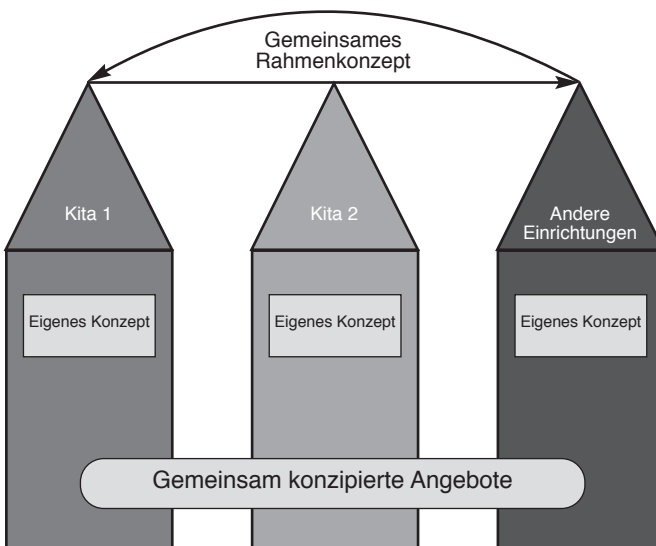

Schaubild 2

Zentrum

Kinder	Eltern	Kinder und Eltern	Gemeinwesen
Säuglings-Knabbelgruppe	Information	Säuglingspflege, . Massage etc	Stadtteilaktivitäten
Spielkreise u 3	Unterstützung	Spielgruppen für Kleinstkinder	Angebote teilweise offen für Nachbarschaftsfamilien
Förderangebot SGB VIII 22 ff	Bildung	Bildungsangebote für u 3	Aktivitäten mit Firmen und anderen Institutionen
Bildungsprojekte	Beratung	Projekte	Beteiligung an lokalen Bündnissen
Sprachförderung	Krisenbewältigung	Exkursionen	
Kreativität	Arbeitsmarkt	Feste und Feiern	
Therapeutische Angebote (z.B. Sprache)	Vereinbarkeit Familie und Beruf		

Die aufgezählten Schwerpunkte werden in unterschiedlichen Varianten verknüpft.

Schaubild 3

Het meest belovende, maar om praktische redenen minder voorhanden, zijn de centra waar alles ‘onder een dak’ aangeboden wordt. Naast activiteiten met kinderen, specifieke oudervorming, worden ook advies en begeleiding van ouders aangeboden, is er doorverwijzing bij specifieke problemen. Opvallend is ook dat er veel activiteiten zijn die zich richten tot de volwassenen, niet als ouder, maar als werknemer (zoekende).³⁶

Wat de plaats en de rol van de ouders betreft, is opvallend dat er heel veel vrijwillige inzet is van ouders bij occasionele initiatieven, maar dat op niveau van het centrum geen ouderparticipatie voorzien is. In de kinderopvang bestaat de wettelijke verplichting ouders in adviesraden op te nemen. De participatiegraad van de ouders is evenwel laag. Een evaluatiestudie van het DJI stelt dat alleen hoogopgeleide ouders vragende partij zijn voor meer inspraak en formele participatie. Deze ouders willen mee beslissen over het aanbod van diensten en de pedagogische concepten van de centra. Deze ouders zijn evenwel ook deze ouders die weinig of geen tijd zeggen te hebben om te participeren. Een terugkerende klacht van de ouders is dat overleg met de kinderverzorg(st)ers en andere professionelen moeilijk is omdat deze te jong en te onervaren zijn om met de ouders ‘mee te kunnen praten’. Ook stelt men vast dat wanneer die ouders inspraak hebben in het bepalen van de thema’s van de ondersteuning, zij geen thema’s (willen) opnemen die (te) dicht bij de eigen gezinssituatie aansluiten (en die de professionelen wel zouden opgenomen willen zien). Deze ouders staan op de erkenning dat de opvoeding van hun kinderen hun zaak is.

³⁶ De combinatie gezin-werk is een belangrijke motivatie bij het uitbouwen van de centra.

De Duitse situatie is heel verscheiden, maar de eerste evaluaties geven aan dat de organisatie van de centra in hoofdzaak een aangelegenheid is van professionelen, vaak werkzaam bij (verzuilde) organisaties die ondersteund worden door de overheid: plaatselijk en/of landelijk. Ook richten de meeste centra zich op homogene groepen (kwetsbare groepen of juist niet). Heterogeniteit van de oudergroep blijkt als problematisch ervaren te worden. Zoals in het onderwijs is er voor de kinderopvang een wettelijke participatieplicht, maar deze is er blijkbaar niet voor de centra. Zoals ook bij onderwijs meermaals vastgesteld werd, is de vraag naar participatie vanwege de ouders niet groot. Het is een beperkte groep ouders die actief is of wil zijn. De positie van de professionelen en de inrichters is sterk. Ouders worden wel ingeschakeld – niet systematisch zoals in de Engelse Children's Centres, maar eerder occasioneel – in de werking. Juist omwille van het occasionele zou de bereidheid groot zijn. Opmerkelijk is ook dat de ouders die gebruik maken van de centra niet alleen en zozeer vragende partij zijn voor ondersteuning en vorming inzake ouderschap, maar wel voor andere volwassenenvorming (algemene vorming).

Frankrijk: Réseaux d'Écoute, d'Appui, et d'Accompagnement des Parents³⁷

Frankrijk heeft reeds in de jaren '90 zich heel uitdrukkelijk uitgesproken tegen nieuwe vormen van ondersteuning van de ouders bij de opvoeding van de kinderen. Het uitgangspunt van de discussies over de rol van de overheid inzake ouderschap en opvoedingsondersteuning is niet zozeer dat ouders tekort schieten of dat er te weinig ondersteuning zou zijn. Men stelt juist vast dat er een steeds grotere toename is aan allerlei vormen van ondersteuning aan gezinnen, ouders en kinderen, die evenwel (1) zich richten tot bepaalde ouders en dus vaak ook andere ouders niet bereiken, (2) focussen op een aspect van het gezinsleven, en vaak geen oog hebben voor andere aspecten en andere betrokkenen (3) waarin professionelen het eerste en het laatste woord hebben, door zowel de problemen als de oplossingen te formuleren. Het beleid stelt dan ook dat er geen nood is aan een nieuw 'dispositief' voor ouders, maar dat het hoog tijd is om coherentie te scheppen in het bestaande aanbod, vanuit de principes van universaliteit en verantwoordelijkheid, waarbij ouders onmiddellijk betrokken worden en gebruik gemaakt wordt van de 'dynamiek van sociale associatie'. De professionelen komen op de tweede plaats na de ouders.

³⁷ Tenzij anders vermeld, baseren we ons hier op Neyrand, G. (2011). *Soutenir et contrôler les parents. Le dispositif de parentalité*. Toulouse: Eres; en op: Ribes, B. (2003). *L'accompagnement des parents*. Paris : Dunod.

³⁸ De oprichting van de REAAP kan begrepen worden als de Franse variant van de reactie op dat wat Lasch bestempelde als de 'proletarisering van het ouderschap' en wat we elders met Gouldner duiden als een interne klassenstrijd tussen twee 'soorten' burgerij. Vgl. Van Crombrugge, H. (2002) Gezins- en opvoedingsondersteuning tussen staat en gezin. In M. Reuling, D.W. Postma & J. Noordman (Eds.) *Opvoeding, Onderwijs & Overheid*. Thema's uit de wijsgerige en historische pedagogiek. (pp.47-58). Amsterdam: SWP.

De ouders moeten op de eerste plaats ondersteund worden in het samenwerken en elkaar ondersteunen bij het opnemen van hun verantwoordelijkheden, wat professionele hulp daaropvolgend niet uitsluit.³⁸

Op grond van deze overwegingen werden de 'Réseaux d'Écoute, d'Appui, et d'Accompagnement des Parents' opgericht. Netwerken voor het luisteren, het ondersteunen en begeleiden van ouders. Bedoeling is dat alle mogelijke partners die op een of andere manier te maken hebben met gezinnen, ouders en kinderen op lokaal niveau gaan samenwerken vanuit de 'republikeinse' principes inzake samenleven. Deze principes worden vertaald naar twee fundamentele uitgangspunten: 'bientraitance' en 'coéducation'. Het eerste neologisme dat staat tegenover 'maltraitance' staat zelf voor het uitgangspunt dat de ondersteuning niet mag vertrekken vanuit de vaststelling dat ouders tekortschieten in hun opvoedtaak, maar dat ze hun best doen en over veel mogelijkheden beschikken. Daardoor kunnen ze ook veel van elkaar leren en moet vooral ingezet worden op het samenbrengen van ouders en gelegenheden bieden ervaringen uit te wisselen. In deze lijn wordt opvoeding ook niet negatief geformuleerd als het oplossen van problemen en/of vermijden van allerlei complicaties, maar wel positief als het 'doorgeven van waarden', het 'bevorderen van de ontplooiing', 'met gezag en verantwoordelijkheid werken aan het samenleven'. Het tweede uitgangspunt 'coéducation' stelt dat ouders wel degelijk de eerste opvoeders zijn van de kinderen en dat de kinderen en de samenleving gebaat zijn met sterke ouders en gezinnen die in geborgenheid het samenleven organiseren.

Opvoeden is evenwel niet alleen de verantwoordelijkheid en de taak van de ouders. In principe is opvoeding een aangelegenheid die alle maatschappelijke actoren aanbelangt. Vandaar de noodzaak iedereen samen te brengen om samen met de ouders 'gedeelde educatieve projecten' op te zetten. Het beeld dat we in de beleidsteksten steeds tegenkomen, is dat van de 'ronde tafel' van alle betrokken actoren bij de opvoeding van de komende generaties. De samenwerking tussen alle ouders, professionelen, vrijwilligers, de kinderen en de jongeren zelf, laat zich weliswaar niet per decreet opleggen, maar mag ook niet overgelaten worden aan improvisatie. Daarom is het noodzakelijk deze te organiseren en vandaar de oprichting van de netwerken. De grote uitdaging daarbij is alles te zetten op wederzijds vertrouwen. Dit om: '(1) de individualiseringstendenzen, de neiging tot stigmatisering van de kwetsbaren, en een terugkeer naar autoritarisme te 'bezweren'; (2) het pact tussen de gezinnen en de republiek te 'herstichten' door en in gedeelde educatieve projecten met als doelstelling 'transmissie, emancipatie en socialisatie'; en (3) om een individuele en collectieve houding ten aanzien van het 'vivre ensemble' te creëren, welke het vertrekpunt en sluitstuk van duurzame sociale ontwikkeling is.'

CHARTRE DES RESEAUX, D'ECOUTE, D'APPUI ET D'ACCOMPAGNEMENT DES PARENTS (versie 2006)

Au-delà de susciter les occasions de rencontre et d'échanges entre les parents, les REAAP ont pour objectif de mettre à leur disposition des services et moyens leur permettant d'assumer pleinement, et en premier, leur rôle éducatif.

Les REAAP mettent en réseau tous ceux qui contribuent à conforter les parents dans leur rôle structurant vis-à-vis de leurs enfants.

Dans ce cadre, les partenaires du REAAP et les responsables des actions de soutien à la parentalité adhérant à cette chartre s'engagent à :

1. Valoriser prioritairement les rôles et les compétences des parents : responsabilité et autorité, confiance en soi, transmission de l'histoire familiale, élaboration de repères, protection et développement de l'enfant...
2. Veiller à la prise en compte de la diversité des structures familiales, des formes d'exercice de la fonction parentale et de la reconnaissance de la place de chacun des parents en tant qu'éducateur de son enfant.
3. Favoriser la relation entre les parents et dans cet objectif privilégier tous les supports où les parents sont présents, en particulier le cadre associatif.
4. Encourager les responsables des lieux et structures fréquentés par les parents à accueillir ou susciter de nouvelles initiatives. Ils garantissent l'ouverture de ces lieux à tous les parents, en recherchant la fréquentation de publics issus de milieux différents, de générations et de catégories socioprofessionnelles et culturelles diverses.
5. Respecter dans le contenu et la mise en oeuvre des actions développées, dans le cadre des REAAP, le principe de neutralité politique, philosophique et confessionnelle.
6. S'inscrire dans un partenariat le plus large possible sans toutefois se substituer aux partenaires et aux dispositifs de droits commun intervenant dans l'appui à la parentalité.

7. Prendre appui sur un réseau mobilisable et compétent de parents, de bénévoles et de professionnels très divers qui partagent l'engagement d'accompagner les familles, dans le respect des personnes et de leur autonomie, et qui s'appuient sur les connaissances disponibles.
8. Participer à l'animation départementale. Participer à la construction d'un système d'animation partagée qui permette une circulation des informations, l'évaluation des actions, une capitalisation des savoir-faire, la transparence, la rigueur, la visibilité et un fort développement de ce mouvement.

Vanuit het nationale niveau wordt deze netwerking aangestuurd, vertaald per departement en door elke lokale overheid ter plekke uitgewerkt met de daar aanwezige actoren en in functie van de eigen noden. Zo zullen departementen, regio's en steden eigen accenten kunnen, mogen en moeten leggen,³⁹ wat zichtbaar is in de verschillende departementele versies van het nationale charter die terug te vinden zijn op de verschillende websites van de REAAP.

Evaluatiestudies⁴⁰ geven aan dat de REAAP wel degelijk vorm krijgen, en steeds meer partners omvatten, maar dat het een voortdurend zoeken is naar een evenwicht tussen de verschillende actoren, en ook tussen plaatselijke en nationale 'behoeften'. De laatste jaren ervaren de netwerken steeds meer 'instrumentaliseringdruk' van de overhe(i)d(en) die bepaalde objectieven wil(len) doorzetten (vanuit nationale solidariteitsoverwegingen) via de netwerken (bijvoorbeeld preventie van criminaliteit, arbeidsgerelateerde objectieven) waardoor de lokale REAAP aangeven niet voldoende vrij te zijn in het zelf bepalen van de eigen werking.

Opmerkelijk is dat de centrale positie van de ouders weliswaar steeds onderlijnd wordt, ook steeds meer de rechten van de ouders verbonden worden met de rechten van het kind. De rechten van de ouders worden hen verleend door de gemeenschap om tegemoet te komen aan de rechten van het kind. Deze laatste zijn dan ook be-

³⁹ Zie hiervoor de verschillende departementele REAAP-websites.

⁴⁰ Cf. Roussille, B. & Nosmas, J.-P. (2004). Évaluation du dispositif des réseaux d'écoute, d'appui et d'accompagnement des parents (REAAP). Paris: IGAS. [<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/var/storage/rapports-publics/044000156/0000.pdf>]; Délégation Interministerielle à la famille, (2009). Évaluation qualitative des REAAP. [http://www.cndp.fr/crdp-reims/cddp52/res_reaap/Documents/eval_nat_2009.pdf]

palend voor het omschrijven, toekennen en aan voorwaarden verbinden van de rechten van de ouders. Sommigen pleiten dan ook om de idee van de netwerken van opvoeders uitdrukkelijker rond het kind te centreren. Hierbij kan men aansluiting vinden bij de traditionele republikeinse logica van het kind als burger (in wording). Zo kan men ook tegen de ouders ingaan vanuit een concreter belang (dat van het kind) dan het vage 'algemene belang'.⁴¹ Allicht in samenhang hiermee is het niet verwonderlijk dat de 'jongeren' als partner veel meer naar voor geschoven worden (hoewel dit ook samengaat met de toenemende bezorgdheid van de overheid over problemen met jongeren).⁴²

De Franse logica is duidelijk deze van ouders (en kinderen) als burgers die samenwerken met anderen aan de opvoeding die uiteindelijk een maatschappelijke/politieke aangelegenheid is. Ouders zijn hier niet gebruikers van diensten, noch is de overheid leverancier van diensten voor individuele ouders. Ontmoeting en participatie zijn geen instrumenten voor een meer efficiënte of effectieve ondersteuning van de ouders ter preventie van allerlei risico's, maar wel degelijk uitgangspunt van een gemeenschappelijk op te zetten opvoeding.

5. VOOR WELK MODEL KIEZEN WE?

In de drie landen zijn er concrete initiatieven om pedagogische netwerken op te zetten om ouders te ondersteunen bij de opvoeding van de kinderen. De verschillende accenten in de vormgeving van de opvoedings- en gezinsondersteuning via centra en samenwerkingsverbanden houden verband met zowel de bestaande situatie als opvattingen en tradities inzake ouderschap, opvoeding en de verhouding van de overheid tot de ouders. Zoals Vlaanderen de consultatiebureaus centraal stelt omwille van het reeds bestaande fijnmazige aanbod, zo opteert Duitsland voor het opbouwen van netwerken van en met de kinderopvang. Dergelijke optie is evenwel niet neutraal in die zin dat door de sterke binding aan de consultatiecentra men bevestigt dat de ondersteuning vooral omwille van preventieve doelstellingen opgezet is en versterkt men deze logica van preventie. Zoals de gezondheid van

⁴¹ Internationaal is dit zeker een tendens en discussiepunt. Cf. Hall, A. (2011). *Origins and departures: childhood in the liberal order*. (Diss. Columbia University); zie ook – zij het vanuit onderwijshoek: Englund, T. (2010). *Questioning the parental right to educational authority - arguments for a pluralist public education system*. *Educational Inquiry*, 3(1), 235-258. [http://www.use.umu.se/digitalAssets/50/50086_web_tomas.pdf].

⁴² Graillat, S. (2005). *Coéducation : de l'utopie à la réalité?* (Extrait du mémoire de: La Convention des Nations Unies sur les droits de l'enfant : une éthique de coéducation ? Dans le cadre du DESU « Droits de l'enfant et pratiques professionnelles » Université Paris 8). [www.pourleducation.net]

kinderen bewaakt moet worden, moeten ook welzijn en ontwikkeling bewaakt worden, en moeten risico's en problemen zo efficiënt en effectief mogelijk aangepakt worden. Het opvoeden zelf wordt daarbij vooral opgevat als ontwikkelingsbegeleiding en het voorkomen en oplossen van problemen. Vlaanderen sluit wat dat betreft aan bij de Children's Centres.

Een verschil met Engeland is evenwel dat daar zoals ook in Duitsland uitdrukkelijk een heel breed aanbod in het netwerk aanwezig is/moet zijn: kinderopvang, volwassenenvorming, onderwijs, werkbegeleiding, e.d. De centra willen voor de ouders en kinderen op vele vlakken aantrekkelijk zijn. Engeland lijkt zich daarbij te inspireren aan een aantal continentale tradities en ontwikkelingen: zo spreekt men de laatste jaren meer en meer over de 'social pedagogy' van de centra die gemeenschapscentra zouden moeten worden.⁴³

Overigens: door in Vlaanderen de consultatiebureaus centraal te stellen – hoe begrijpelijk en verdedigbaar ook – beperkt men de facto de groep van ouders. Het laat zich immers voorzien dat de meeste huizen wel 'aanstaande ouders' en 'gezinnen met kleine en jongere kinderen' over de vloer zullen krijgen. De oudere kinderen, de jongeren en jongvolwassenen en hun ouders, zal men veel moeilijker kunnen aantrekken. Dit laatste ook omdat men niet uitdrukkelijk opvang, onderwijs en de jeugdsector in de huizen kamers geeft.

Meest opvallende ontwikkeling in Engeland is de inzet op mede-eigenaarschap van de ouders. Deze optie kan op verschillende wijzen geïnterpreteerd worden. Van de ene kant ligt het perfect in de ideologie van het huidig kabinet om als overheid zich zoveel mogelijk te beperken en de vrije markt op alle mogelijke maatschappelijke gebieden te laten spelen. Van de andere kant sluit het ook aan bij de Engelse tradities (over ideologische grenzen heen) om ouders in de opvoeding van kinderen als eerste en laatste verantwoordelijken te zien en als overheid algemeen heel terughoudend te zijn bij interventies in gezinnen. Alleen bij 'problematische' gezinnen treedt men heel dwingend op. Door de centra sociaal pedagogisch te hervormen en door de ouders structureel te betrekken bij de op- en uitbouw, kan men de rol van de staat beperken, maar ook een uitweg zoeken uit het dualistisch systeem en zo een aansluiting vinden bij de internationaal erkende wenselijkheid van 'progressief universalisme'.

⁴³ Cameron, C. & Moss, P. (Eds.) (2011). *Social pedagogy and working with children and young people*. London: Kingsley. (voorgesteld als een innovatieve benadering van opvoeding, maar uit boek blijkt dat Duitsland, Scandinavische landen, België en Italië vooral inspirerend zijn).

Wat er ook van zij, ouders zullen centraler komen te staan in de op- en uitbouw van de centra. De term ‘mede-eigenaarschap’ past in de benadering van ouders als consumenten: ze zouden nu meer ook als producent tot hun recht moeten komen. En hier komt de sociaal pedagogische insteek goed te pas: ouders kunnen wel als individuele gebruikers gezien worden, als producent zullen ze moeten samenwerken met andere ouders, met professionals, met lokale overheden.⁴⁴ Opvallend is dat deze laatsten eigenlijk geen toekomst lijken te hebben: in de visie van het kabinet lijkt het niet-geëxpliciteerde ideaal dat plaatselijke gemeenschappen en samenwerkingsverbanden in de plaats komen van lokale overheden (en professionele hulpverleners geen ambtenaren zijn, maar medewerkers van de centra). Het is de vraag of op deze wijze alle ouders aan hun trekken zullen komen. Het valt te vrezen dat voor vele kwetsbare groepen het mede-eigenaarschap in een ‘vrijemarkt’ veel te hoog gegrepen is, dat ze uitgesloten zullen worden, en feitelijk terecht zullen komen (of blijven) in systemen van ‘charity’ of ‘punishment’. Niet alleen zal zo het duale systeem blijven bestaan en zelfs versterkt worden, maar zal ook geen bijdrage geleverd worden aan ‘sociale cohesie’, het samenleven in en met diversiteit, wat toch uiteindelijke inzet is van een sociaal pedagogische visie die we in Vlaanderen – in een aantal functies van de Huizen van het Kind – ook aanwezig zien. Uit de evaluatie van de Duitse centra blijkt dat dit laatste evenwel nog niet zo eenvoudig is: de verschillen tussen ouders en de verschillen tussen ouders en professionelen maken samenwerking vaak niet mogelijk en stellen grenzen aan ouderparticipatie.⁴⁵

Deze wat langere uitwijding over Engeland en Duitsland maakt duidelijk waarom we zelf zouden opteren voor de Franse optie. Vanuit de Franse traditie van ouders als burgers en opvoeding als burgerschapsvorming, worden ouders wel degelijk in het centrum van het netwerk geplaatst. Dit is niet hetzelfde als het Engelse mede-eigenaarschap. Het gaat om ouders als burgers en als zodanig opvoedingsverantwoordelijken die partners zijn in een pedagogische samenleving. De Franse begrippen ‘coéducation’ en ‘bienveillance’ dekken wat elders ‘civil society’ en ‘empowerment’ genoemd wordt. Met dien verstande dat de focus steeds deze is van de ‘civil’ waardoor de overheid ook steeds betrokken partij is. Ouders zijn niet alleen actieve burgers, maar actieve staatsburgers, zouden we kunnen zeggen. Dit om te zeggen

⁴⁴ Bij de voorbereiding van dit artikel, stootten we op een heel interessante aanzet voor analyse en discussie over de verschillende tradities en ontwikkelingen in Engeland en Duitsland, en wel bij: Bain, K. (2008). *New public management, citizenship and social work: children’s services in Germany and England*. (Diss. University of Warwick). We hopen elders uitvoerig in te gaan op de door haar ontwikkelde typologie van ouders als burgers.

⁴⁵ Wellicht valt veel te leren uit de ervaringen met ouderbetrokkenheid in kinderopvang en onderwijs. Cf. VLOR (2011). *Gezin en school. De kloof voorbij, de grens gezet? Een verkenning*. Leuven: Acco.

dat de overheid wel degelijk een partner is. In het Engels systeem is er plaats voor allerlei belangen, plaats voor het ‘algemeen belang’ is er evenwel haast niet. In de Franse netwerken is deze laatste er wel: alle partners kunnen hun belangen inbrengen, maar ook de overheid – zowel lokale als nationale overheden – zijn stakeholder. Zij bewaken (mee met de anderen) de belangen van de gehele gemeenschap. De overheid organiseert het overleg en legt zo een democratische verbinding tussen de werking en beleid. De nationale overheid doet ook een inhoudelijke inbreng over wat zij verstaat onder een verantwoorde opvoeding. Deze visie wordt voortdurend op de verschillende niveaus bediscussieerd en uitgewerkt. De inbreng van het lokale niveau is daarbij groot. Sinds de oprichting van de REAAP is er een voortdurende bijstelling van de nationale visie ondermeer vanuit de lokale REAAP.⁴⁶ Zoals we reeds aangaven, gebeurt dit alles niet vanuit een preventielogica, maar vanuit een positieve inhoudelijke visie op het maatschappelijk ‘projet éducatif’ waarin de partners elkaar willen ondersteunen.⁴⁷ Op deze wijze kan men ook beter het hoofd bieden aan de belangen en de logica van de professionals en zo bijvoorbeeld de ‘psychologisering’ en ‘depolitisering’ van opvoeding en gezin tegengaan.⁴⁸

Wat zou dit betekenen voor Vlaanderen? Op de eerste plaats zou men uitdrukkelijk de regie voor de Huizen van het kind moeten leggen bij de gemeenten en steden. Wellicht zijn sommige gemeenten te klein en moet gedacht worden aan samenwerkingsverbanden tussen gemeenten. Maar ook dan, zou in elke gemeente een overlegorgaan moeten opgericht worden waarin alle pedagogische stakeholders vertegenwoordigd zijn. Als we het menen met de slogan ‘samen opvoeden’ dan moeten we ook iedereen die opvoedingsverantwoordelijkheid heeft samen zetten om samen een visie te ontwikkelen op de plaatselijke ‘civil society’ en wat daar moet gebeuren. Op grond van dit overleg zou dan het netwerk of samenwerkingsverband opgericht kunnen worden om elkaar concreet te ondersteunen bij de opvoeding van de kinderen. Binnen dit verband zouden dan ook preventieve activiteiten geplaatst kunnen worden. Nu is de opzet van de Huizen van het Kind omge-

⁴⁶ Bij deze spelen natuurlijk ook politieke processen: de regering legt overeenkomstig haar ideologische opties andere accenten. Dat hier allerlei spanningen zijn tussen de verschillende niveaus zal ook duidelijk zijn.

⁴⁷ We blijven bij onze opvatting dat de logica van een emanciperende ondersteuning niet deze is van preventie, hoe ‘empowerend’ deze laatste ook mag zijn. Cf. Vandemeulebroecke, L. & Van Crombrugge, H. (1993). Family life education. In: Husén, T. & Postlewhaite, T.N. (Eds.). The international encyclopaedia of education. Second edition. Vol. IV. (pp. 2262-2267). London: Pergamon ; Van Crombrugge, H. (2006). Pedagogisch denken: een Trojaans paard voor de algemene preventieve opvoedingsondersteuning? In: Decoene, J. e.a. (Eds.). Samen op een hobbelpaard. Over preventie en ondersteuning van opvoedingsituaties. (pp. 163-170). Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

⁴⁸ Cf. Ramaekers, S. & Suissa, J. (2012). The claims of parenting. Reasons, responsibility, and society. London: Springer.

keerd: men plaatst preventie centraal en koppelt daaraan mogelijke andere functie zoals 'ontmoeting'. Naar onze mening moet de logica omgekeerd worden. Het 'huis' zou op de eerste plaats een gemeenschapshuis moeten zijn, waarin een van de kamers preventie is. De huisbewaarder zou de gemeente moeten zijn, en niet Kind en Gezin. In dat huis zouden alle ouders – niet alleen 'aanstaande ouders' en 'gezinnen met (kleine) kinderen' – welkom zijn. Of er een huis moet zijn, of er een logo moet zijn, en wat de naam van een eventueel huis zou moeten zijn, lijkt ons niet het belangrijkste. Cruciaal is dat op het niveau van de gemeente een samenwerkingsverband opgezet wordt ter ondersteuning van de zorg en opvoeding van kinderen door ouders in samenwerking met alle opvoedingsverantwoordelijken. Een huis, een logo, een naam kunnen belangrijk zijn, maar belangrijker is dat de gemeente een samenwerkingsverband heeft, dat bekend is, en dat zich bekend maakt via alle mogelijke kanalen (en dan denken we bijvoorbeeld aan een plaats op de gemeentelijke website en aan een 'loket opvoeding'. Het huis zou ook de plaats kunnen zijn om alle mogelijke effecten van beleidsmaatregelen te toetsen op hun 'gezins- en opvoedingsvriendelijkheid'.

6. BIJ WIJZE VAN BESLUIT

De uitnodiging van de gemeente Groslay die we in de inleiding weergaven, is in feite een ingekorte en aangepaste versie van een tekst van een vooraanstaand Freinet-pedagoog, m.n. Jean-Pierre Jaubert. Onder de titel *'De l'éducation à la coéducation'* vatte hij ooit kort en bondig samen wat de principes zijn die ten grondslag liggen van een visie op opvoedingsondersteuning waarin de ouders als burgers centraal staan in een maatschappelijk opvoedingsproject.⁴⁹ Het is dergelijke visie die uitgangspunt zou moeten vormen voor een nadenken over de organisatie van gezins- en opvoedingsondersteuning. De oorspronkelijke tekst legt bovendien veel duidelijker dan de gemeentelijke uitnodiging het verband tussen ouders, burgers en lokale samenwerkingsverbanden.

«L'éducation ne peut être le fait exclusif d'une personne ou d'une institution. L'éducation, c'est l'ensemble des influences voulues ou subies (famille, école, environnement) qui concourent au développement de la personne humaine. Elle ne se restreint ni à la sphère scolaire, ni à la sphère familiale, ni bien sûr à la sphère du temps libre. Elle ne peut évidemment pas être de la seule responsabilité des « professionnels de l'éducation », qu'ils soient enseignants, animateurs, éducateurs... mais relève de la responsabilité de tous les citoyens, notamment des parents.

Agir avec les parents dans la construction de leur rôle d'acteur éducatif et dans la possibilité de jouer ce rôle est un aspect qui a toujours préoccupé l'ensemble des acteurs de l'éducation.

Les parents, souvent perçus comme des utilisateurs de service et placés dans une situation de parentalité négative, sont pourtant les premiers éducateurs de leurs enfants et des partenaires éducatifs incontournables. Il importe donc d'instaurer une relation forte avec eux dans les structures d'accueil. Il nous faut assurer les conditions de la coéducation.

C'est au niveau local que l'engagement prend du sens, souvent au sein d'une association. Parents, animateurs volontaires et professionnels y revendiquent une place pour les enfants et les adolescents. Ils y agissent sur leurs conditions de vie, pour les aider ainsi à se construire en tant que citoyens. Il faut que ces acteurs éducatifs

⁴⁹ <http://www.christophe-castaner.fr/de-leducation-a-la-coeducation.html>

soient en capacité de participer à l'éducation et d'être force de proposition sur les territoires. Il faut accepter que les parents, dans leur rôle de coéducateurs, proposent, critiquent, s'impliquent, à condition bien sûr de leur laisser un espace au sein des structures éducatives adaptées pour les recevoir.

Il nous faut poser notre réflexion sur la place des parents et l'importance d'assurer la complémentarité éducative, garante de diversité, et la continuité, garante de cohérence. Ces deux outils fondamentaux posent les bases du principe de coéducation, sans lequel il est difficile de créer les conditions requises pour favoriser la concertation de tous les acteurs éducatifs.

Chacun est donc tour à tour et simultanément éducateur et éduqué. Par ailleurs, on s'aperçoit que si on mutualise les compétences dans un cadre politique défini pour proposer des dispositifs où chaque éducateur a une place reconnue, alors on observe l'émergence de ce nouveau concept : celui de coéducation.

Si la mise en œuvre d'un projet de coéducation relève bien de savoir-faire professionnel, d'organisation, c'est aussi une question de conviction, d'ouverture, d'espoir, de générosité, d'un pari sur un monde de demain plus solidaire.»

C'est en recherchant ensemble les réponses les plus adaptées possibles, dans une perspective éducative sur laquelle chacun pose son regard, que l'on peut agir ensemble, de manière concertée, au bénéfice de l'enfant et de l'adolescent.»